

Stolpersteine Hamburg (Hamburgi komistuskiivid) – “Juudi kristlane” Iisrael Johannes Rubanovitsch

Schulweg 48, Hamburg

Iisrael Johannes Rubanovitsch, sündis 12.05.1866 Retšitsas, Valgevenes, arreteeritud mitu korda, tapetud 4.6.1941 surmalaagris Pirna-Sonnenstein.

© Dr. Ulrich Betz, Susanne Lohmeyer

Fotod © Archiv Holstenwall

Masina tõlge saksa keelest. Mark Rõbak, Daron Haitov

Iisrael Johannes Rubanovitsch sündis revolutsioonieelsel Venemaal, vene juudi pojana ja kolis lapsena koos vanematega Tallinna. Ta sündis Retšitsas. Sellest linnast kirjutati 1841. aastal nii : "Retšitsa, väike linn samanimelisel jõel, 507 versta Peterburist, 869 Moskvast ja 293 Vitebskist, 750 elanikku." Andmed Iisrael Johannes Rubanovitschi sünniajast ja kohast erinevad. Vastavalt Riigi Arhiivi mälestusraamatule sündis ta 25.05.1864 Resicabányas, väikses tööstuslinnas Ungaris. Leiduvad ka erinevad sünnikuupäevad, tõenäoline on siiski 12.05.1866.¹

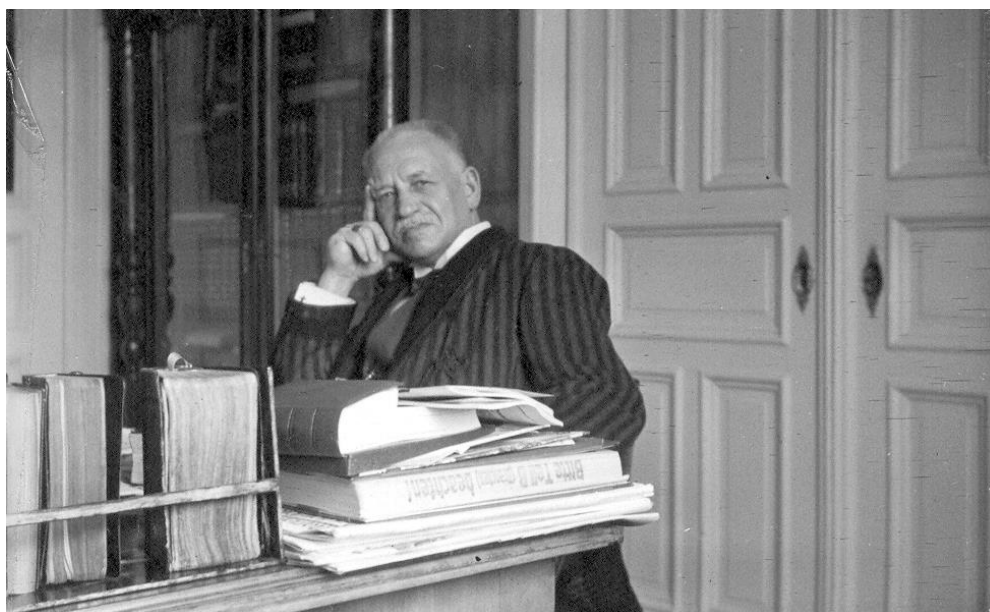
Iisrael Rubanovitsch sündis tõsiusklikku juudi perekonda ja talle anti juudi nimi Iisrael, nime Johannes sai ta hiljem ristimise ajal. Tema vanemad

¹ 1874. aastal Eestis elavate meeste nimekirjas (EAA.30.5.4275) seisab Iisrael Rubanovitsch, 8 aastat vana, isa – Ruven Rubanovitsch, sõdur, Novogrudoki pürjel Minski gubernangust [Mark Rõbak].

olid Ruuben ja Rebekka (Rivka) Rubanovitsch. Ristimise sertifikaadis on öeldud et isa oli sõdur. Umbes 1872 a. kolis perekond Eestisse. Iisrael Rubanovitschil oli kolm nooremat õde: Sophie Helen (sündinud 1871) , Rachel (s. 1873) ja Lea (s. 1878). Isa suri 38 aastasel vahetult pärast noorima tütre sündimist.

Iisrael Rubanovitsch õppis juudi usku ja heebrea keelt. Noore poisina rääkis ta vene, saksa ja eesti keelt ja hiljem õppis ka teisi keeli. Pärast Tallinna Poeglaste algkooli lõpetamist hakkas ta õppima nahksäärivate valmistamist ja töötas hiljem kingsepana. Tõsiuskse protestandist õelaste kasvataja mõjul pöördus noormees protestantlikku usku . Adele Krauset, kes oleval olnud jõukas naine, kutsus ta hiljem oma "religioosseks emaks".

Ristimine toimus Oleviste kirikus Tallinnas 16. juunil 1885. Iisrael sai nimeks Johannes. Temaga koos ristiti ema ja kaks õde. Vahendaja abil võeti ta samal aastal koolitusele missiooniinstituuti Neukirchen, Moersi lähedal, ja ta lõpetas seal kolmeaastase kursuse. Koolituse käigus näitas oma evangeelset karimat. 1889 sügisel naasis ta haiguse tõttu Revali. Alates 1889. aasta jõuludest kuulus ta Eestis peamiselt Revali Hernhuutluse vennastekogudusse . Aastal 1892 osales ta õppereisi eesmärgil uuesti missiooniinstituudis Neukirchen, sõitis loengutuuridega läbi suuremad Saksamaa linnad ja naasis tagasi Eestisse. Ta pidi olema muljetavaldav jutlustaja, sest väidetavalt on Eestis kogukonnad, mis olid rajatud Johannes Rubanovitschi poolt. See kehtib näiteks Pärnu puhul. Kuni 1930-ndate alguseni käis Rubanovitsch regulaarselt Tallinnas, ilmselt viimati sügisel 1934. [...]

1895. a. abiellus Johannes Tallinnas Ida Helene Lohberg Rubanovitschiga (sündinud 19.9.1855 Tallinnas), kelle vanemad George ja Therese Lohberg, sündinud Frei, olid ilmselt baltisakslased . Ida Helene oli samuti luterlane . Paar kolis elama Schwelmi. Seal sündis ka nende ainus laps, tütar Elizabeth (1896-1982). Pere jäi pooleks aastaks Schwelmi ja seejärel kolis viieks aastaks Strasbourgi, Alsace , kust Iisrael Johannes Rubanovitsch töötas "ränd jutlustajana" nagu ennegi. Aastal 1896-1897 ta jutlustas Šveitsis Langnaus ja Dillingenis, lihavõtted 1898 Berliinis, oktoobris Szczecinis ja 1900-1902 viibis peamiselt Sileesias ja seal sai hüüdnimeks "Sileesia ärataja". Aastal 1896 ja 1898 oli ta ilmselt Hamburgis, kuulutas evangeeliumi ja paljud inimesed olid sellise mulje all, et nad kutsusid teda 1902. a. Hamburgi ja valisid Holstenwalli koguduse juhiks, sealhulgas Diakonissenmutterhaus "Elim" juhiks. Kiriklik kogukond Holstenwall 21 nimetati tol ajal

"Philadelphia" . 1904. aastal annab Johannes Rubanovitsch välja ajakirja "Millest räägib Pühakiri?". Rubanovitschite pere elas alati aadressil Schulweg 48.

Aastal 1910 alustasid Iisrael Johannes Rubanovitsch ja tema abikaasa naturalisatsiooni taotlemist ja 19. detsembril 1912 Venemaa ministrite nõukogu vabastas nad Vene kodakondsusest. Ta sai Hamburgi kodanikuks . Positiivses otsuses oli ära märgitud, et Johannes Rubanovitsch on juba aastaid kuulunud kristliku usku. [...]

Järgmisel perioodil toimus Rubanovitschi teoloogilise mõtlemise ja jutluse lähenemine Talmudiga, mis tekitas pingeid kogukonnas. 4. September 1914 suri tema naine, kes oli juba noorelt haige ja ilmselt ka depressioonis. Pingetele aitas kaasa ka see asjaolu, et olid kuuldused "skandaalsest eluviisist". 1918 septembri lõpus suhted kogudusega lõppesid . Oktoobris 1918 asutas Rubanovitsch oma järgijatega uue kiriku, "evangeelse kiriku kogukond", mis asus Hollstenwall 12. Seda nimetati ka "kogudus valge hobuse all" . Tänapäeval on raske mõista konflikte kristlikus kogukonnas... Iisrael Johannes Rubanovitsch olnud väga autoritaarse juhtimisstiiliga. Aga paljud kogukonna liikmed - tema tegevuse ajal tuli neid juurde väga palju - jumaldasid teda ja nimetasid "isaks" .

Vastuolude tõttu koguduses Johannes Rubanovitschi tervis halvenes ja juba 1920. a. võttis ta vastu pakkumise elada Frankfurt am Maini `s arsti peres. Aastatel 1921 ja 1924 elas ta seal mitu korda pika aja jooksul. Ilmselt selleks ajaks küpses ka plaan kontakteeruda Moraavia kirjaniku Alice Wiedebach-Nostiziga. Tema kodus (novembris 1925) toimusid palved .

Natsionaalsotsialistide võimu tulekul, kogukond ja nende jutlustaja, keda kutsuti "juudi kristlaseks" ei jäänud tähelepanuta. 1935. a. alguses oli Rubanovitsch arreteeritud kui „rassiline juut“, tema varad olid konfiskeeritud, ajakiri "Täielik pääste“, mis ilmus alates 1929. a. detsembrist, oli keelatud . Teadetes, mida Hamburgi Gestapo saatis iga päev Berliini, oli öeldud, et 28. veebruaril oli Rubanovitsch arreteeritud „rahva - destruktivse käitumise ja õõnestavate avalduste“ eest. Tõstatati küsimus vara konfiskeerimiseks . Vastavalt ametliku väljaande teatele 13. märtsist 1935 oli keelatud „Evangeelse kiriku koguduse“ Holstennwall12 tegevus kogu Hamburgi linna territooriumil. Iisrael Johannes Rubanovitsch sai laiaulatusliku keelu jutlustamisele. Järgnevatel aastatel on ta jäänud puutumatuks kuni 1938. a. lõpuni, kui tema vara külmutati - igakuise summaga 300 riigimarka (RM) - tavalisel põhjusel: "Sa oled juut, on oodata, et emigreerud lähemal ajal ". Tal lubati anda oma tütrele Elizabethile väärtpabereid 30.000 RM väärtuses (ta oli natsistliku määratluse järgi "segavereline") ja 1.700 RM pärandada oma endisele "aaria" koduabilisele õele Grete Lindenburgile. Ta pidi samuti maksma 8000 RM (väärtpaberites)"Juudi kapitali maksu".

Iisrael Johannes Rubanovitsch vahistati 29. juulil 1939. Ta oli politsei vanglas Fuhlsbüttel „kaitsva vahi all“ alates 5. oktoobrist 1939 kuni 11. aprillini 1940. 15. aprillil 1940 viis Gestapo ta üle Sachsenhauseni koonduslaagri, kus ta oli vang nr. 18591. 1940 viidi väga paljud vangid Sachsenhauseni ning katastroofiliste elutingimuste pärast laagris töövõimetute arv tõusis tunduvalt. Natside jaoks olid nad "elav ballast". Aprillis 1941 arst Friedrich Mennecke tegi selektsiooni ja valis välja 400 vangi projektiks "14f13". See kiirendatud bürokraatiaga tegevus toimus „eutanaasia" ja "vaimsete" ja füüsiliste puudustega inimeste hävitamise ning organiseeritud juutide massimõrva vahelisel ajal. Kolme surmalaagri vangid olid välja valitud ja tapetud gaasiga. Juuni alguses, kui 131 Sachsenhauseni väljavalitut olid juba surnud, ülejäänud ja nende seas 29 juuti, sealhulgas Iisrael Johannes Rubanovitsch olid üle viidud Pirna-Sonnenstein surmalaagrisse ja seal mõrvatud. Pärast sõda õnnestus tütrele tuua/ väidetav/ põrm urnis Hamburgi ja matta Diebsteich kalmistul. Elizabeth Rubanovitsch suri 1982. aastal.

